

PEARLS OF ARMENIAN HERITAGE

Մամբրե Վերծանող (Վեցերորդ դար)

Հինգերորդէն Վեցերորդ դար անցքի տարիներուն Թարգմանիչներուն գործունէութիւնը տարածուի սկսաւ աւելի իմաստասիրական, գիտական եւ չափաբերական երկեր թարգմանելու աշխատանքին ուղղութեամբ: Գիտական նիւթերուն պահանջած հայերէն բառապաշարը ընդարձակելու համար այս մշակութային շրջապատը կարիքը տեսած է հայերէնը յարմարեցնելու յունարէնին, որպէսզի աւելի դիւրին ըլլար գործերու թարգմանութիւնները: Այս է եղած սկիզբը մեր գրականութեան պատմութեան մէջ յունաբան շրջանին:

Մաշտոցեան շրջանի լեզուն երթալով փոփոխութեան ենթարկուեցաւ եւ կամաց կամաց ձեւաւորուեցաւ նոր նկարագիրով եւ ճաշակով լեզու մը յունարէն լեզուին օրէնքներով կազմաւորուած: Բառակազմութեան մէջ ընդհանրացուցին ածանցներ աւելցնելով նոր իմաստներ տալը արմատներուն. այսպէս՝ ներ-, շար-, ստոր-, մակ-, հակ-, վեր-, տար-, եւ նման մասնիկներով կերտեցին նոր բառեր, որոնց հայերէնը կար արդէն. ներգործութիւն–ազդեցութիւն, շարագիր–մատենագիր, ստորադրութիւն–կարծիք, մակացութիւն–գիտութիւն, վերծանել–ընթեռնուլ:

Հայերէն գոյականներուն տուին յունարէն լեզուին քերականական սեռը, տարածելով արական եւ իգական գործածութիւնը ամբողջ լեզուին վրայ. նմանապէս՝ բայերուն պատկերը համաձայնեցուցին յունարէնին, կազմելով երկուական ձեւեր եւ հնարեցին նոր ձեւեր այն խոնարհումներուն համար զորս մաշտոցեան հայերէնը դարձուածքներով կը բացատրէ: Նոր բառեր սկսան գործածել, այսպէս՝ արփի, սաղարթ, վեհ, հրճուիլ, փարթամ, բառեր որ մինչեւ այդ պահուած էին ժողովրդական լեզուին մէջ:

Ըստ աւանդութեան՝ Մովսէս Խորենացիին կրտսեր եղբայրն է Մամբրե, իսկ իրենց քրոջ որդին էր Դաւիթ Անյաղթ փիլիսոփան–մտաւորական ընտանիք, կարելի է ըսել, որ բարձր հեղինակութիւն վայելած է:

Մամբրեի անունով մեզի հասած են երկու ճառեր, մէկը Քրիստոսի Երուսաղէմ գալուստին վրայ, միւսը՝ Ղազարու յարութեան: Առաջինը մեկնութիւնն է Աւետարանին մեզի տուած պատմութեան, եւ պարզ լեզուի ոճով՝ առանց արուեստի գեղեցկութեան մտահոգութեան: Երկրորդը գեղեցկահիւս ճառ մըն է, գուցէ գրուած նախ յունարէնով, որովհետեւ մէջը բառախաղեր ունի որ հայերէնով չեն բացատրուիր: Իմաստներու լրջութեան հետ կան այդտեղ ամփոփ բայց ուժեղ նկարագրութիւններ, օրինակ՝ վերջին դատաստանինը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան տեսարաններ եւ խօսակցութիւններ կը մէջբերէ՝ տոգորուն աղեխարշ զգացումներով եւ լի կեանքով:

Ուրիշ ճառեր եւ պատմական գործեր եւս ընծայուած են Մամբրե Վերծանողին, բայց մեզի չեն հասած:

(Քաղուած Հ. Կիրեղ Վրդ. Քիպարեանի “Պատմութիւն Հայ Գրականութեան” հատորէն)